

บทที่ 1

บทนำ

1.1 แนวเหตุผลและความเป็นมา

ย่านบางยี่ขัน เป็นส่วนหนึ่งของเขตบางพลัด ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันมีสถานะเป็นแขวงฯหนึ่งของเขตบางพลัด พื้นที่บริเวณนี้จัดเป็นพื้นที่ที่มีประวัติย้อนหลังไปถึงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา จากประวัติของพื้นที่บริเวณนี้มีความเป็นมาว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงที่ใกล้จะเสียกรุงแก่พม่า ชาวกรุงศรีอยุธยาบางส่วนได้อพยพลงเรือมา โดยหนึ่งลงมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา และได้มาขึ้นบก ในบริเวณที่เห็นว่ปลอดภัยจากพม่า เรียงรายลงมาตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก ซึ่งก็คือบางพลัดในปัจจุบันนั่นเอง และหลังจากการอพยพมาของชาวกรุงศรีอยุธยานี้เอง เฉพาะกลุ่มที่มาอยู่บริเวณที่เป็นบ้านปูนบางยี่ขัน เข้าใจว่าครอบครัวของหัวหน้ากลุ่มน่าจะเคยมีอาชีพทำปูนกินหมากมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อลงมาตั้งหลักแหล่งเป็นหลักฐานแล้ว จึงได้คิดทำปูนขึ้นค้าขายเป็นอาชีพต่อมา และที่ชุมชนบ้านปูนนี้เอง ที่ยังมีศาลากลางบ้านซึ่งทำหน้าที่เหมือนศาลาประชาคมในปัจจุบันหลงเหลืออยู่ และคงเหลือเพียงแห่งเดียวในบรรดาชุมชนโบราณของกรุงเทพมหานครทั้งหมด (สุระเสฏฐู รามสมภพ , 2542)

จวบจนกระทั่งปัจจุบัน กรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งเป็นไปตามสภาวะการณ์ของการพัฒนาประเทศ การขยายเส้นทางการจราจรเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง จึงได้เกิดโครงการสะพานพระราม 8 ขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นการก่อสร้างทางยกระดับ ซึ่งจะตัดผ่านบริเวณย่านบางยี่ขันและชุมชนบางส่วน และจากการตัดผ่านของโครงการนี้เองที่ทำให้พื้นที่บริเวณบางยี่ขันบางส่วนได้รับผลกระทบจากโครงการสะพานพระราม 8 กล่าวคือ

โครงการสะพานพระราม 8 เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่อยู่ระหว่างสะพานกรุงธนบุรีกับสะพานพระปิ่นเกล้า โดยโครงการสะพานพระราม 8 ได้มีการพัฒนาพื้นที่บริเวณใต้สะพานรวมทั้งกลุ่มอาคารของโรงงานสุราบางยี่ขันเดิม รวมขนาดเนื้อที่ 50 ไร่ เพื่อปรับปรุงเป็นสวนเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 8 และอาคารพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นการพิจารณาถึงเส้นทางการสัญจรเพื่อเข้าถึงโครงการจากชุมชนโดยรอบตลอดจนผู้สัญจรผ่านไปมา รวมทั้งระบบการเชื่อมต่อกันของพื้นที่โล่งสาธารณะที่จะเกิดขึ้นใหม่กับพื้นที่ชุมชนเดิมโดยรอบ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาและคำนึงถึง

นอกจากนี้ปัญหาทางกายภาพด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาสภาพบ้านเรือนที่มีสภาพทรุดโทรม ปัญหาน้ำท่วมขัง และปัญหาเส้นทางการสัญจรในชุมชน รวมทั้งการก่อสร้างเขื่อน

กั้นน้ำตลอดแนวในพื้นที่บริเวณนี้ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านภูมิทัศน์เมือง ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนและที่อยู่อาศัยริมน้ำอีกด้วย

ในส่วนของศักยภาพของพื้นที่บริเวณนี้ พบว่ามีคุณสมบัติเฉพาะที่ดีในหลายๆด้าน ได้แก่ การเป็นพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของกรุงเทพ ซึ่งให้ข้อดีทั้งด้านบรรยากาศและมุมมอง การเป็นพื้นที่ที่มีวัดสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รายล้อมบริเวณพื้นที่ศึกษา ทำให้พื้นที่นี้มีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและสังคม

การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขันนี้ จะทำให้ชุมชนเดิมมีสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพดีขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับโครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณฝั่งธนบุรี ตรงข้ามบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้กำหนดให้พื้นที่ทางด้านทิศใต้ของโครงการสะพานพระราม 8 อยู่ในแผนการปรับปรุง

ดังนั้น การศึกษาปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขันให้เป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับการพัฒนาเมืองและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชนเดิมได้สืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.ศึกษาสภาพพื้นที่และศักยภาพทางด้านกายภาพของพื้นที่ริมน้ำในบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขัน
- 2.วิเคราะห์ถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ริมน้ำในระดับย่าน และเมือง
- 3.เสนอรูปแบบในการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขันทางด้านกายภาพ ให้สามารถสอดคล้องไปกับการพัฒนาเมืองได้ต่อไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.ขอบเขตพื้นที่ศึกษา อยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นแขวงบางยี่ขันในปัจจุบัน เริ่มจากถนนปิ่นเกล้าทางด้านทิศใต้บริเวณท่าเรือปิ่นเกล้าถึงท่าเรือวัดคฤหบดีทางด้านทิศเหนือ (ดูภาพประกอบ)
- 2.ขอบเขตของเนื้อหา คือ ศึกษาถึงปัญหาด้านกายภาพของพื้นที่ ตลอดจนเอกลักษณ์และคุณค่าที่สำคัญของพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะรูปแบบในการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขันต่อไป

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจาก เอกสารทางวิชาการ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ตลอดจนลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำ ลักษณะอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

การศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้กำหนดวิธีการดำเนินการศึกษาภาคสนามไว้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ศึกษาแบบสังเกต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทุติยภูมิ ในอันที่จะทราบสถานภาพทั่วไปและปัญหาต่างๆของพื้นที่
2. ศึกษาแบบวิเคราะห์ทางด้านกายภาพ ได้แก่ การใช้ประโยชน์ของอาคาร กิจกรรมต่างๆ สภาพแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์และหาแนวทางในการพัฒนา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

“ชุมชนย่านบางยี่ขัน” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง ชุมชนริมน้ำที่อยู่ตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกได้แก่ชุมชนคลองเจ้าครุฑ ชุมชนวัดดาวดึงษาราม และชุมชนบ้านปูน

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลสถิติ เอกสาร จากหน่วยงานราชการ และสถาบันต่างๆ
2. แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม
3. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม (Field Survey)

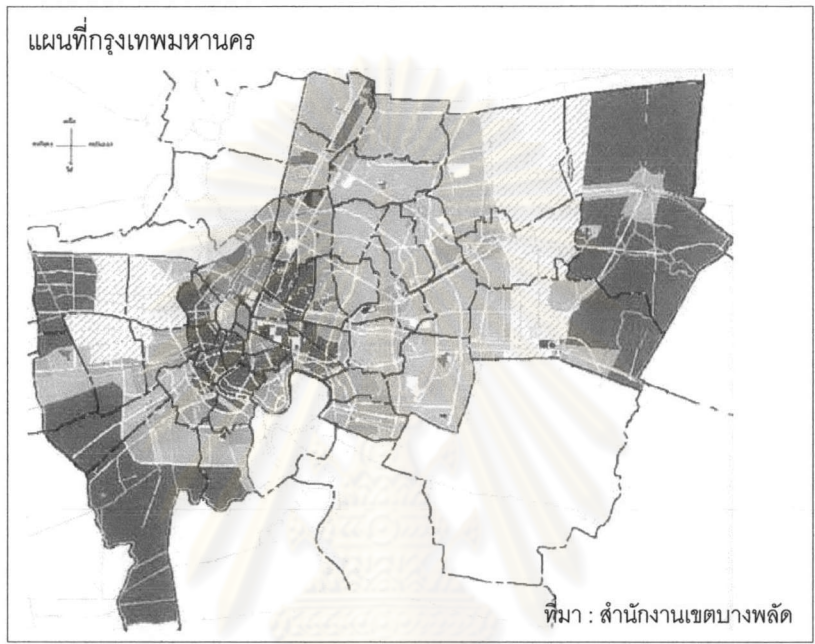
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ทราบถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ริมน้ำบางยี่ขัน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงและปัญหาของพื้นที่ศึกษา
- 2.ได้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำบริเวณชุมชนย่านบางยี่ขัน ให้สามารถดำรงเอกลักษณ์ของชุมชนและการพัฒนาเมือง ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต
- 3.เป็นกรณีตัวอย่างที่อาจนำขบวนการ วิเคราะห์และการแก้ปัญหาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาต่อไป

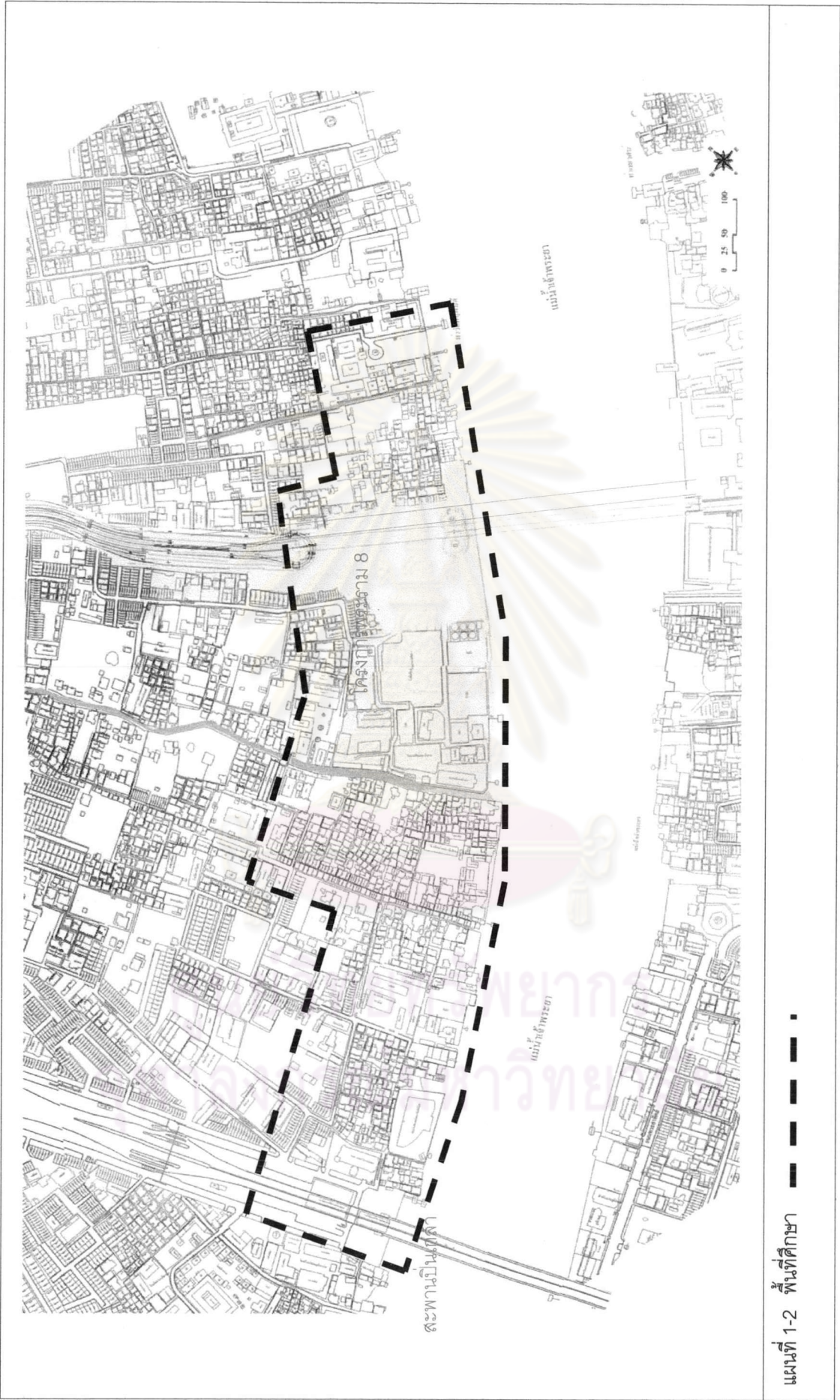
1.8 ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยรอบโครงการ ตลอดจนโครงการสาธารณูปโภค สาธารณูปการของรัฐ อ้างอิงจากแผนพัฒนาเท่าที่สามารถยืนยันข้อมูลได้ ณ เวลาศึกษา เช่นดั่งแก่

โครงการรถไฟฟ้าใต้ดินส่วนต่อขยาย สายสีแดง โดยเส้นทางเริ่มจากจากถนน หลานหลวงถึง สถานีรถไฟธนบุรี ซึ่งในปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการศึกษา ซึ่งโครงการเหล่านี้บางโครงการยังไม่มี ข้อเสนอสุดท้าย อาจมีความเปลี่ยนแปลงหรือมีพัฒนาการต่อไป ซึ่งทำให้อาจมีผลกระทบต่อแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดข้อเสนอแนะในการศึกษานี้

ภาพที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา

แผนที่ 1-2 พื้นที่ศึกษา - - - - -